

איזה ברכה מברכים על מוצרי הסויה

קציצות ונקנקיות סויה מכילים (עפ"י רוב) ארבעים אחוז חלבון חיטה ["גלוטן"], ארבעים אחוז סויה, ועשרים אחוז ירקות (ושאר דברים).

והנה יש לדון אם יש בחלבון חיטה את הדין ש'כל שיש בו מחמשת מיני דגן אינו בטל' וממילא אף דליכא רוב דגן מ"מ ברכתו במ"מ.

ובספרים שונים כתבו שחלבון חיטה אינו מזין, ומשום כך אין לו מעלה של חטה. אבל שמעתי מחכ"א ששאל מהנדסים ואמרו לו שזה ממש להיפך, שחלבון החיטה הוא החלק הכי מזין בחיטה, ולכן מכניסים את זה במוצרי הסויה כדי שתיווצר הרגשת שובע וכבידות אחר האכילה.

ועוד אף אם נימא שאי"ז מזין הרי בשו"ע מבואר שחלב חיטה [מה שאנו קוראים 'נבט חיטה' והוא חלק שומני בקצה החיטה], מ"מ יש בו את הדין של כל שיש בו כו', ואף שבוודאי אינו משביע כיון שלא מכיל חומרים קמחיים. - וכן אמר לו הגאון הגדול ר' נסים קרליץ שליט"א שיש את הדין של כל שיש בו אף בדבר שאינו מזין.

והנה אם נקבל את דברי החולקים. יל"ע מה הברכה על סויה טחונה, דבעלמא הדין הוא שפרי או ירק שאיבד צורתו נשתנה ברכתו לשהכל. אולם מבואר בפמ"ג [ולמעשה כך יוצא בתורה"ד ובטור] שאם רוב המין עומד לטחינה אין הברכה משתנה. וד"ז מוסכם בפוסקים. והנה רוב הסויה נאכלת כשהיא טחונה, ורק אנשים חובבי טבע ובריאות אוכלים אותה כמות שהיא, אבל מאידך חלק גדול הוא לתעשיית שמן שזה זיעה בעלמא ול"ח טחינה, והפסולת שנשארת ניתנת למאכל בהמה. ולכן יש להסתפק אם סויה טחונה ברכתה שהכל או בפה"א.

ולכאורה מספק נראה שיש לפטור ע"י שיברך על דברים אחרים ג' ברכות במ"מ בפה"א ושהכל. ולענין ברכה אחרונה ג"כ יש לברך מספק על דברים אחרים עה"מ ובר"נ.

(נכתב ע"י הרב ח.ב.י. שליט"א)

גליון א' - פ' בא ה'תש"ע / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

בירור דין הלוקח פרי שאינו שלם ושוב הביאו לו מאותו מין שלם

כתב השו"ע (סי' קסח ס"ק א) 'היו לפניו חתיכות של פת ופת שלם הכל ממין אחד מברך על השלם' (והוא משום הידור מצוה כמבואר במ"ב שם). וכתב המ"ב שם, דאם לא היה לפניו רק פרוסה, ונטל אותה כדי לברך עליה, ובתוך כך הביאו לפניו שלימה, מניח הפרוסה בתוך השלימה ומברך [ולכאורה היינו טעמא דכיון שהתחיל והכין עצמו לברך עליה, שוב הוי ביזוי מצוה לא לקיים בה מצות הברכה]. ואם כבר בירך על הפרוסה, יבצע אותה. ומקור הדין הוא מתשובת כת"י של הר"י יעקב מולכו (סי' פד) הובא בברכ"י (שם אות א). **והכה"ח** (שם אות ו) כתב מדיליה שהיינו דוקא אם התחיל לברך, אבל המ"ב לא חילק בזה.

והיה מקום לומר דדוקא לגבי לחם כתב שיניח א' תחת השניה, שהרי מצינו **בשעה"צ** (סי' ריא אות ג) שאם יש לו חצי פרי ממין שבעה ומין אחר שלם, כיון דמן הדין מעלת מין שבעה עדיף ממעלת השלם א"צ להחמיר להניח החצי תחת השלם, דרק לענין סעודת פת דהוא עיקר קביעת סעודה אמרו דיר"ש יוצא גם מעלת השלם, משא"כ בפירות דאינו עיקר סעודה לא החמירו, כיון דמדינא מעלת שבעה עדיף, ע"כ. ולפי דבריו י"ל דגם בגוונא דידן יש לחלק בין לחם לפירות דדוקא בלחם החמירו, משא"כ בפירות שאינן עיקר קביעות סעודה לא החמירו להניח א' תחת השני. אלא דלפי"ז יש לדון דאחר שאינו מחויב ליטול שניהם, אפשר דעליו להניח החצי ולתפוס השלם כדי לקיים הידור מצוה של קדימת השלם, או דילמא אין לבזות המצוה, ולהניח הפרי שכבר קבע לברך עליו.

ולכאורה י"ל דזה תלוי בפלוגתת השבות יעקב והחכם צבי. דהנה כתב **השבות יעקב** (ח"א סי' לו) שמי שהתחיל להכין עצמו עם נרות של שעוה עבור הדלקת נ"ח, ותחב אותן במקום הראוי להם, ובתוך כך שרצה להדליק הביאו לו שמן, אין לו לסלק ידו מן הנרות של שעוה ולהדליק בשמן זית שהוא מצוה מן המובחר, דמשום מצוה מן המובחר אין לבזות מצוה ראשונה שכבר התחיל בה.

אולם **החכם צבי** (שאלה מה) דחה דבריו ע"פ הגמ' במנחות (סד). דאמרו, אמר רבה היו לפניו ב' חטאות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ כחושה חייב, כחושה ואח"כ שמינה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט. וכתב עוד דאם לא עושה בשמן זית הרי הוא מבטל הידור המצוה מכל וכל ועובר על מדרש זה אלי ואנוהו, ואם כבר לקח האתרוג שאינו מהודר בידו לברך ועד שלא בירך הביאו לו בחנם אתרוג יפה שאין כמוהו מברך על המהודר.

אבל **בשבות יעקב** (ח"ב סי' לו) דחה דברי הח"צ, וכתב שבאמת אינו מן הצורך להשיב על דבריו כלל, כי כל עיקר הראיות שכתב [השבוי"ן], היינו לומר שא"צ לבזות מצוה ראשונה ולעשות מצוה מן המובחר דוקא, וכמ"ש מהאי דפ"ק דשבת אם התחילו אין מפסיקין, אבל אם רצה להחמיר ע"ע ולהפסיק רשאי, עכ"ד. ולפי"ז י"ל שלדעת החכם צבי מחויב לקחת את השלם ולברך עליו, ולדעת השבות יעקב אינו מחויב אך אם רוצה רשאי להחמיר ע"ע. שוב העירו לי **שבאלף המגן** (סי' ב) מבואר כמ"ש שהדבר יהיה תלוי בפלוגתא הנ"ל, ודו"ק.

ולמעשה כיון דלדעת החכם צבי מחויב לקחת השלם ואף לדעת השבות יעקב עכ"פ רשאי לעשות כן. הכי נקטינן.

האם איכא מצוה לכבד אב ואם שמחלו על כבודם

וגמרינן מינה למורא וכבוד אב ואם ועמידה בפני רבו, הואיל ואפשר למיעקריה להאי עשה דידהו, שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול, עכ"ל. הוי אומר דליכא מצוה כלל אחרי מחילת אביו. והובאו דבריו **בקצות החושן** (סי' צו ס"ק א).

אבל עיין **ברדב"ז** (ח"א סי' תקד מובא **בפת"ש** (יו"ד סי' רמ ס"ק טו) וברע"א (יו"ד סי' רמ על סעי' יט) שכתב שאם האב מחל על כבודו נפטר הבן מן העונש אם לא כבדו אבל אכתי מצוה איכא כי עיקר כתירוץ השני של השיטה מקובצת הנ"ל. ועיין **בברכ"י** (סי' רמ ס"ק יב) שפסק דברי הרדב"ז.

וגדולה מזו כתב **בס"ח** (סי' תקעג) דמה שאמרו (קדושין לב.) האב שמחל על כבודו כבודו מחול היינו מדיני אדם אבל מדיני שמים חייב.

ועיין **בברכ"י** (יו"ד סי' רמ אות יג) שהקשה על דבריו דאיך משני הש"ס קידושין (לב.) שמחל ליקריה הרי אכתי איכא עונש שמים ותיירץ בתירוץ השני שאין לפני עור כי אם כשמתחייב בדיני אדם אז בסוג זה איכא לפני עור, אבל כשאינו מתחייב רק בסוג דיני שמים לא שייך לפני עור.

ועיין **בברית עולם** (על ס"ח שם) שכתב שלפי דברי הס"ח מובנים דברי חז"ל (ילקוט וישב אות קמו) שאמרו שיעקב נענש כ"ב שנה על ביטול כבוד אביו אע"פ שיצחק מחל על כבודו דמ"מ אכתי פשו דיני שמים "והקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה" ולכן נענש, ע"כ.

ולכאורה צ"ע למה הוסיף שהקב"ה מדקדק וכו' הרי אפילו מי שאינו צדיק לכאורה נענש ע"ז בידי שמים כמו שכת' הס"ח הנ"ל, אע"כ צ"ל שהיא עבירה דקה מאוד שרק צדיקים נענשים עליה וע"כ על כזה חטא אפשר לומר שאין איסור לפני עור משא"כ באיסור גמור שחייבים בידי שמים. ועיין עוד בברית עולם (על סי' יא) ו**בשוריי ברכה** (שם אות ט) שהביא ראיה לס"ח מהמדרש הנ"ל. ועיין **בהגהות מהרש"ם** (על ס"ח שם) שכתב לתרץ מהא דקדושין דאולי כיון שהוא עשה אדעתא דהכי והוא בעצמו גרם ד"ז בכל גווני כבודו מחול. ועיין בזה **בדברי יציב** (ליקוטים סי' עו אות ד).

ועיין **בתשובות והנהגות** (ח"א סי' תקכו) שכתב שאם אביו מחל על כבודו הדבר תלוי בסוג הכיבוד הדרוש דהיינו להאכילו או להשקותו שזהו עיקר המי"ע, אף שהאב מחל על כבודו מ"מ נשאר מ"ע קיומית. אך כ"ז רק במאכל ומשתה שזהו עיקר המצוה, אבל אם האב מחל ליה שלא יכבדוהו בדברים שאינם הכרחיים, ורצונו בכך, כשמחל על כבודו פטור לגמרי, כיון ששורש החיוב רק רצונו ולא עיקר הכיבוד וכיון שהוא גופא מוותר שאינו צריך ממנו נראה שגם מצוה אין בזה, מיהו אם בדיעבד האב נהנה ומהנהו בכך נראה שבכל אופן יש בזה מצוה, ע"כ. ועיין עוד בדבריו בח"ג סי' רע"ו שכתב דאפילו אם מחל על כבודו איכא מצוה אם קם לפניו, ואפילו בהידור איכא מצוה.

איתא **בב"מ** (לב.): ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו, שנאמר איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה', כולכם חייבין בכבודי, טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו, הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה, ואמאי, האי עשה והאי לא תעשה ועשה, ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה. איצטריך, ס"ד אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום, שנאמר כאן כבד את אביך ואת אמך ונאמר להלן כבד את ה' מהונך, הלכך לציית ליה, קמ"ל דלא לשמע ליה.

ועיין **בשיטה מקובצת** (שם ד"ה יכול אמר) שהביא בשם הרא"ש שתמה היכי ס"ד דעשה דכיבוד דחי אפילו לאו גרידא, הא אם אמר אביו לא בעינן להאי כיבוד מי איתיה לעשה כלל, כדאיתא בפי' אלו נערו דעשה דלו תהיה לאשה לא דחי לאו דממזרת, משמע דאי אמר' לא בעי' ליה מי איתיה לעשה כלל, ותיירץ ר"מ דלא דמי, דהתם כי אמרינן לא בעי' ליכא לעשה כלל לגבי האי מאנס, אבל הכא אי אמר האב השתא לא בעי', בשביל זה לא ביטל העשה עולמית ואפשר שיתקיים תדיר בשאר דברים. ועוד, אפילו כי אמר לא בעינא שייך עשה דמ"מ מצוה הוא בכל דבר אפי' אמר האב לא בעינא, עכ"ל. יוצא שלפי התירוץ הראשון אב שמחל על כבודו כבודו מחול לגמרי לכל דבר. ולפי התירוץ השני אפי' אם מחל איכא מצות כבוד אב.

ועיין **בתוס' זקנים** (כתובות מ. ד"ה אי אמרה לא בעינא) שהקשה הר"ר עזרא אמאי איצטריך קרא בפ"ק דיבמות (ה:) דאין עשה דכיבוד דוחה שבת, הא ליכא עשה, דאי אמר לא בעינא לכיבוד מי איתא לעשה כלל. וי"ל דהתם מ"מ מיד כשצוה אב הוי עשה לעשות מצותו. ול"נ דהכא גבי דידה ליכא עשה דהא אי בעיא אמרה לא בעינא ליה, הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידה, דהיא מוזהרת כמותו והשוה הכתוב אשה לאיש כדאמרינן יש מותרות (יבמות פד.), ע"כ. מוכח מדבריהם שאיכא מ"ע על הבן כשהאב מצוהו דאז חל שוב חיוב הכיבוד, אבל אם הבן מכבדו מדיליה אפשר דליכא מצוה כלל.

אולם עיין **בתשובת הרשב"א** (סי' יח) שכתב שלא מברכים על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה, מפני שאפשר שלא יתמצה בו חברו ונמצא מעשה מתבטל, כגון מתנות עניים, והלואות הדלים, ונתינת צדקה, והעניקה, וכיוצא וכו'. ומנא לן דכל מצוה שאפשר למיעקרא אע"ג דהשתא לא מיעקרא כמאן דמיעקרא דמאי, דתנן בפרק אלו נערו דף ל"ט כיצד שותה בעציצו אפילו חגרת אפילו סומא וכו' עד שאינה ראויה לבא עליה שאינו רשאי לקיימה שנא' (דברים כב) 'ולו תהיה לאשה' אשה הראויה לו, ואמרינן עלה בגמרא ונתי עשה ונדחה לא תעשה, אמר ליה היכא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר דלא לקיומה לעשה אבל אי אמרה דלא בעינא לה מי איתיה לעשה כלל, אלמא כיון דאפשר למיעקריה לעשה אף על גב דאכתי לא עקרה ליה הוה ליה כמאן דליתיה דהא לא קביעא הואיל ומשום הנאה דילה חייביה רחמנא למינסבא וכיון דאמרה לא בעינא לה להאי הנאה איעקר ליה מצות עשה שבהם,